

NIKTÓRE PROBLEMY WSPÓŁPRACY POLITYCZNEJ I GOSPODARCZEJ MIĘDZY WOJEWÓDZTWE M ZIELONO- GÓRSKIM A OKRĘGIEM FRANKFURT NAD ODRĄ I COTTBUS

Od 20 lat Polska Ludowa i Niemiecka Republika Demokratyczna, jako zaprzyjaźnione kraje, tworzą nowy rozdział stosunków polsko-niemieckich. Oprócz aktów historycznych (Umowa Zgorzelecka, wojskowy Układ Warszawski, współpracy gospodarczej w ramach RWPG i centralnych władz partyjnych i rządowych) niemałe znaczenie dla pogłębienia rozwoju tych stosunków posiadają wzajemne kontakty społeczne i szeroka działalność, jaką od wielu lat rozwijają sąsiadujące ze sobą nadodrzańskie województwa.

Świadczą o tym coraz bliższe i bardziej wszechstronne kontakty rozwijane między poszczególnymi regionami naszych Ziemi Zachodnich i Północnych, a sąsiadującymi województwami Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Zieloną Górę i Frankfurt nad Odrą, Szczecin i Rostock, Wrocław i Drezno, Koszalin i Neubrandenburg — łączą dziś liczne więzy przyjaźni oraz współpracy społecznej w różnych dziedzinach życia. Mają one swoje podłoże w socjalistycznej wspólnocie ideowej, która wiąże nasze kraje i znajdują wyraz w generalnej zmianie polityki i linii działania obu zaprzyjaźnionych państw. Niemiecka Republika Demokratyczna uznała granice ustalone Układem Poczdamskim i nie dopuszcza w żadnej formie do propagandy rewizjonizmu, odwetu, militarizmu, wojny. Prowadzi się w tym kraju równocześnie wielką pracę reedukacyjną społeczeństwa, by likwidować narosłą przez wieki nienawiść między Polakami i Niemcami, by wychować społeczeństwo w duchu socjalizmu i proletariackiego internacjonalizmu.

Także Polska Ludowa dokonała obrachunku ze swoją przeszłością historyczną i w ludowym państwie niemieckim znajduje przyjaznego sąsiada.

Objęcie władzy, zarówno w Polsce, jak i Niemieckiej Republice Demokratycznej, przez masy pracujące — robotników i chłopów — miało zasadnicze znaczenie dla rozwoju braterskiej współpracy między naszymi krajami, dla kształtowania nowych, sprawiedliwych stosunków w życiu obu narodów. Ta historyczna perspektywa, która zrodziła się wraz z powstaniem Niemieckiej Republiki Demokratycznej, stanowiła punkt wyjścia do współpracy sąsiedzkiej między województwami zielonogórskim a okręgiem Frankfurt n/Odrą, pomiędzy Zieloną Górą a Cottbus i objęła swym zasięgiem szereg powiatów — Lubsco i Forst, Żary i Weisswasser, Słubice i Frankfurt n. Odrą oraz inne.

Dzisiaj możemy już mówić o dużej tradycji tej współpracy, która ze sporadycznych kontaktów przerodziła się w planową i zorganizowaną działalność obu województw i szeregu powiatów. Najpierw były to kontakty obustronne w celu doprowadzenia wody z Bad Muskau do Łęknicy, zasad dostarczania gazu z Guben do Gubina, czy wreszcie podejmowania wspólnych akcji przeciwpowodziowych na rzece Odrze i Nysie. Równocześnie delegacje partyjno-związkowe, działacze Frontu Jedności Narodu oraz przedstawiciele organizacji młodzieżowych uczestniczyli w obchodach Święta 1 Maja, Święta

Kobiet oraz uroczystościach państwowych z okazji 22 lipca i 7 października. Ten okres współpracy charakteryzował się kontaktami doraźnymi i działania te nie były ujęte w ramy organizacyjne władz wojewódzkich.

W historii przygranicznej współpracy przełomowe znaczenie miał rok 1959. Na ten rok przypadała XV rocznica powstania Polski Ludowej oraz propozycje Związku Radzieckiego o zwołaniu konferencji pokojowej dla rozpatrzenia i zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami.

Dnia 25 stycznia 1959 roku odbyło się w Zielonej Górze spotkanie kierownictwa Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z kierownictwem Komitetu Okręgowego Socjalistycznej Partii Jedności z Frankfurtu nad Odrą. Obok ustalenia masowych akcji dla poparcia inicjatywy radzieckiej na posiedzeniu tym wymieniono również poglądy odnośnie dalszej, zorganizowanej współpracy między województwem zielonogórskim i okręgiem Frankfurt nad Odrą.

Z dyskusji tej wynikła koncepcja kierunków przyszłej współpracy. Wskazano m. in. na potrzebę wymiany delegacji partyjnych między instancjami wojewódzkimi, na możliwość szerokiego podjęcia współdziałania między Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze i Radą Okręgu Frankfurtu nad Odrą oraz zawarcia porozumienia między „Gazetą Zielonogórską” i „Neuer Tag” — jako organami komitetów wojewódzkich.

W niedługim czasie po tym spotkaniu zorganizowany został wiec przyjaźni i pokoju we Frankfurcie nad Odrą, w którym udział wzięła 120-osobowa delegacja oraz grupa dziennikarzy prasy i radia, którym przewodniczyło kierownictwo Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu. Podobne wiece w celu poparcia inicjatywy pokojowego uregulowania problemu Niemiec, zwoływane były wspólnie dla mieszkańców Gubina i Guben, Żar i Eisenhüttenstadt, Lubuska i Fürstenberg, Gorzowa i Eberswalde. Dla omówienia problemu działalności politycznej, popierającej zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami, odbyła się w lutym 1959 roku sesja Rady Narodowej Okręgu Frankfurt z udziałem delegacji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze.

Masowa kampania polityczna, prowadzona pod kierownictwem wojewódzkich instancji partyjnych, zdecydowała o nawiązaniu wielu bliskich kontaktów między mieszkańcami obu województw i odegrała istotny wpływ na rozwój współpracy w wielu dziedzinach życia gospodarczego i społecznego przygranicznych regionów.

W marcu 1959 roku zostało podpisane porozumienie o współpracy wojewódzkich instancji partyjnych, wojewódzkich rad narodowych oraz redakcji „Gazety Zielonogórskiej” i „Neuer Tag”. Jak wynika z tekstów porozumienia za pierwszoplanowe zadanie uznano — kontynuowanie przyjacielskiej współpracy dla wspólnej walki o utrzymanie pokoju, przyjaźni między naszymi narodami oraz udzielanie pomocy w socjalistycznych przeobrażeniach.

Dwa razy w roku — raz po stronie niemieckiej i raz u nas — odbywały się wspólne posiedzenia kierownictw instancji partyjnych, na których następowała wymiana informacji o aktualnych problemach gospodarczo-politycznych obydwu województw i krajów oraz wymiana doświadczeń na temat pracy partyjnej. Na posiedzeniach tych omawiano także program współpracy na następny rok. Ustalone formy współpracy, jak i jej zakres były nie tylko przestrzegane, ale również rozszerzane i obejmowały później swoim zasięgiem związki zawodowe, organizacje młodzieżowe i społeczne.

Tak więc w następnych latach nastąpiła dalsza rozbudowa tej współpracy. Miało to związek z korzystną oceną współpracy ze strony instancji partyj-

nych, które stwierdzały wielkie znaczenie jedności działania politycznego oraz podkreślały korzyści płynące z wymiany doświadczeń dla budownictwa socjalistycznego. Kontynuowane były wspólne kampanie polityczne, inicjowane i organizowane przez oba komitety wojewódzkie. Znajdowały one swój wyraz w urządzaniu wspólnych manifestacji i wieców poświęconych walce z militarystką i rewizjonizmem zachodnoniemieckim oraz w dokumentowaniu doniosłych wydarzeń politycznych w życiu obu narodów, takich jak np. Rocznicza Układu Zgorzeleckiego, obchody 1-majowe, święta narodowe i rocznice utworzenia Partii.

Partyjna ocena tej współpracy zawarta została m. in. w przemówieniu Członka Biura Politycznego KC SED i I Sekretarza Komitetu Okręgowego we Frankfurcie tow. Ericha Mückebergera na akademii wojewódzkiej w Zielonej Górze, odbytej dnia 18 marca 1969 roku, który stwierdził, że „Tutaj nad Odrą i Nysą, na wiecznej, pierwszej w dziejach, granicy pokoju, zapanowała na zawsze — między województwem zielonogórskim a okręgiem Frankfurt n. Odrą — przyjaźń, dobrosąsiedzkie stosunki i braterskie, socjalistyczne współdziałanie”.

Wymownym wyrazem naszej przyjaźni było też spotkanie młodzieży we Frankfurcie n. Odrą, które zostało zorganizowane w maju 1969 r. Obok 40.000 członków FDJ, uczestniczyło w nim ponad 1000 dziewcząt i chłopców województwa zielonogórskiego. Doniosłe znaczenie polityczne miała manifestacja przyjaźni i braterstwa, jaka odbyła się dnia 5 lipca 1969 roku w Zielonej Górze, w 19 rocznicę podpisania układu w Zgorzelcu. Uczestniczyło w niej ponad 1000 mieszkańców Ziemi Frankfurckiej.

Przemawiając na tym wiecu Zastępca Członka Biura Politycznego KC PZPR, wiceprezes Rady Ministrów Piotr Jaroszewicz m. in. stwierdził: „Sojusz polsko-niemiecki wykuwał się we wspólnej walce rewolucjonistów obu narodów, we współpracy polskich i niemieckich komunistów w okresie międzywojennym, we wspólnym cierpieniu polskich i niemieckich antyfaszystów w obozach koncentracyjnych i katowniach gestapo, i później, we wspólnym budowaniu fundamentów socjalizmu”.

W wieloletniej współpracy przygranicznej, problemy budownictwa socjalistycznego znajdują szerokie odzwierciedlenie. Od 1959 roku bezpośrednia współpraca komitetów wojewódzkich obejmuje przede wszystkim wymianę delegacji działaczy partyjnych w celu zapoznania się z doświadczeniami w pracy partyjnej i działalności gospodarczej. W czasie kilkudniowego pobytu, delegacje partyjne obu województw interesowały się takimi problemami, jak np. metody i styl pracy partyjnej w zakładach przemysłowych i na wsi, poczynania w dziedzinie rozbudowy szeregów partyjnych w różnych środowiskach, metody pracy powiatowych i wojewódzkich instancji partyjnych, działalność grup agitatorskich i kół lektorskich, propagandy wizualnej oraz działalność organizacji partyjnej w dziedzinie oświaty i kultury.

Kilkuosobowe delegacje (od 3 do 6 osób) często spotykały się z licznym aktywnym różnymi środowisk, co przyczyniało się do rozbudowy więzi społecznej ludności obu województw.

Jedną z form współdziałania, uwzględnianą od 1964 roku w planach współpracy międzypartyjnej, była wymiana grup lektorskich obu komitetów. Najczęściej były to 6-osobowe delegacje lektorów, w skład których — obok pracowników aparatu partyjnego — wchodził także pracownicy nauki i specjaliści z różnych instytucji.

Akcja odczytowa organizowana była dla zapoznania społeczeństwa z osią-

nięciami gospodarczo-społecznymi oraz najbardziej aktualnymi zagadnieniami ideologicznymi, które podejmowane były przez naczelne oraz terenowe władze partyjne i państwowe.

Według sprawozdań, znajdujących się w aktach Komitetu Wojewódzkiego, spotkania te cieszyły się dużym zainteresowaniem poszczególnych środowisk (duża frekwencja, wiele pytań — od 10 do 30).

Zgodna też była opinia lektorów, że takie spotkania bardzo korzystnie wpływają na lepsze poznanie problemów życia i pracy ludności, a zwłaszcza źródeł przemian społeczno-gospodarczych, jakie dokonują się w obu państwach. Aktywną działalność w zakresie popularyzacji przemian dokonywujących się w NRD i Polsce, rozwijają od ponad 10 lat redakcje „Gazety Zielonogórskiej” i „Neuer Tag” — jako organy komitetów wojewódzkich Partii.

Podstawową formą tej współpracy była wymiana doświadczeń między obu redakcjami, oparta na uzgodnionym, corocznym programie działania. Na wspólnych kolegiach redakcyjnych, jakie odbywały się dwa razy w roku, zapoznawano się z aktualnymi problemami politycznymi sąsiednich województw oraz wymieniano doświadczenia na temat pracy redakcyjnej.

Od wielu lat praktykowana jest również wymiana kilku dziennikarzy między obu redakcjami. Ponadto miały miejsce doraźne kontakty, spotkania oraz wyjazdy dziennikarzy dla obsługi prasowej różnych uroczystości lub ważnych spotkań kierownictwa politycznego. Rezultatem tych wyjazdów były reportaże, artykuły i sprawozdania, zamieszczane na łamach naszej „Gazety”, a dziennikarze „Neuer Tag” z podobnych odwiedzin w naszym województwie wykorzystywali materiały do publikacji w swojej gazecie.

Ważną pozycję w tej współpracy zajmuje wymiana materiałów prasowych na temat różnych dziedzin życia obu województw. Obok artykułów publicystycznych, fotoreportaży oraz informacji, praktykowana jest na coraz szerszą skalę wymiana artykułów działaczy partyjnych i społecznych obu województw. W 1968 roku obydwie redakcje wprowadziły na łamy swoich dzienników stałą rubrykę, ukazującą się dwa razy w miesiącu, która zawiera informacje i komentarze, opracowane przez bratnie redakcje, a dotyczące sąsiedniego kraju i województwa.

Szeroką pomoc niesły sobie redakcje w przypadku organizowania różnych imprez czytelniczych, zwłaszcza festynów prasowych. Te różnorodne formy współpracy w zakresie wymiany materiałów prasowych, jak i bezpośrednie kontakty obu redakcji, przyczyniały się do tego, że mieszkańcy naszych nadgranicznych województw byli dosyć szeroko informowani o aktualnych sprawach swych sąsiadów i całego kraju, co przyczyniało się do pogłębiania przyjaźni i współpracy.

Podobne współdziałanie prowadziła Rozgłośnia Polskiego Radia w Zielonej Górze ze Studio Radiowym we Frankfurcie n. Odrą. Między rozgłośniami istnieje wymiana materiałów redakcyjnych, a w okresie świąt państwowych i ważnych rocznic wygłaszane są specjalne publikacje. Podkreślić również należy częste kontakty Rozgłośni Zielonogórskiej ze Studio Radiowym w Cottbus, gdzie obok wymiany wielu pozycji informacyjno-redakcyjnych. wymienia się również nagrania muzyczne.

Coraz szerszy charakter mają kontakty pomiędzy związkami zawodowymi obu województw, a więc Wojewódzką Komisją Związków Zawodowych w Zielonej Górze i Zarządem Okręgu Wolnych Niemieckich Związków Zawodowych. Od dwóch lat przyjęła ta współpraca charakter planowy i programowy działania obejmują okres jednego roku.

„W związku z postępującym coraz bardziej rozwojem życia ekonomicznego, politycznego i kulturalnego... zwiększa się również społeczna rola związków zawodowych w socjalistycznym budownictwie...”

„Wspólna wymiana doświadczeń, odbywająca się na zasadzie socjalistycznego internacjonalizmu, winna przyczyniać się do osiągnięcia w zakresie pracy związkowej obopólnych korzyści w skali obu województw”.

Są to cytaty z programu działania na rok 1968, akceptowanego przez obydwie wojewódzkie instancje związkowe. W myśl obustronnych uzgodnień przyjęto następujące formy tej współpracy:

- wymianę delegacji z konkretnymi zadaniami w zakresie wymiany doświadczeń,
- wzajemny udział w konferencjach, uroczystościach lub innych imprezach,
- wymianę materiałów informacyjnych, wydawanych w języku ojczystym każdej ze stron,
- coroczne spotkania kierownictw wojewódzkich organizacji związkowych, na których dokonywano oceny współpracy, ustalając równocześnie zadania do nowego programu działania.

Przykładów współpracy, świadczących o szerokim jej zasięgu, jest wiele.

Ponad 5 lat temu zawarta została umowa o współpracy między Zakładami Włókien Sztucznych „Stilon” w Gorzowie Wlkp., a Kombinatem Włókien Sztucznych w Guben. Na przestrzeni pierwszych dwóch lat współpraca polegała na prowadzeniu współzawodnictwa pracy w oparciu o wspólnie ustalony regulamin, a powołane komisje przeprowadzały ocenę tego współzawodnictwa. Zakład, który zajął pierwsze miejsce, otrzymywał sztandar przechodni, ufundowany przez obie dyrekcje. W następnych latach rozszerzono tę współpracę o zagadnienia socjalne, sportowe i postępu technicznego.

O rozbudowującej się więzi związkowej, na tle współpracy, świadczy to, że partycypują w tej działalności wszystkie związki branżowe, a więc Zarządy Okręgowe Związków Zawodowych: Pracowników Leśnych i Przemysłu Drzewnego, Handlu i Spółdzielczości, Służby Zdrowia, Transportowców i Drogowców, Nauczycielstwa Polskiego, Metalowców, Chemików i inne.

Stąd też problematyka kontaktów jest rozległa i w treści swojej obejmuje takie zagadnienia, jak:

- udział Związków Zawodowych w planowaniu i zarządzaniu poszczególnymi przedsiębiorstwami,
- organizacja socjalistycznego współzawodnictwa pracy, rozwoju ruchu racjonalizatorskiego, podnoszenia poziomu jakości i nowoczesności produkcji oraz sposobu stosowania moralnych i materialnych bodźców, zmierzających do zwiększenia wydajności,
- rola Związków Zawodowych w dziedzinie szkolenia kadr i podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- działalność Związków Zawodowych w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy,
- organizacja wypoczynku świątecznego i wczasów pracowniczych,
- ochrona zdrowia i przestrzeganie ustawodawstwa pracy.

Intensywną i rozbudowaną współpracę prowadzi od 1964 roku Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Socjalistycznej w Zielonej Górze z Komitetem Okręgowym Związku Wolnej Młodzieży Niemieckiej we Frankfurcie n. Odrą (FDJ). Jak wynika z rocznych porozumień, potrzeba współpracy politycznej wpływa z dążenia do kształtowania wśród młodzieży polskiej i niemieckiej zasad przyjaźni i internacjonalistycznego wychowania. Dodać należy, że pro-

zumienie to, oprócz Związku Młodzieży Socjalistycznej, obejmuje swoim zakresem także organizację Związku Młodzieży Wiejskiej oraz Harcerstwa Polskiego, a więc wszystkie organizacje młodzieżowe naszego województwa.

W polu zainteresowań działaczy i członków tych organizacji znajdują się takie sprawy, jak:

- wzajemna wymiana doświadczeń w pracy sekretariatów komitetu okręgowego FDJ i Prezydium ZW ZMS,
- bieżące informacje na tematy polityczne,
- wymiana delegacji celem poznania metod i form działania obu organizacji w poszczególnych środowiskach młodzieży,
- obustronne upowszechnianie dorobku organizacji w zakresie kultury, wychowania sportowego i turystyki młodzieży.

Realizując kierunki współpracy, organizacje młodzieżowe wymieniają grupy swoich członków i aktywistów na pobyt w obozach i imprezach organizowanych w obu województwach.

Organizacje te dostrzegają możliwość rozwinięcia tej współpracy w drodze odbywania wspólnych sesji popularnych i naukowych na tematy politycznych wydarzeń w Europie i na świecie oraz historii i dorobku ruchu młodzieżowego w NRD i Polsce.

Również współpraca i kontakty między Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Radą Okręgu we Frankfurcie nad Odrą mają swoje wieloletnie tradycje. Według relacji niektórych osób współpraca rozpoczęła się w latach 1954—1955 i miała z początku charakter doraźny.

Znaczenie przełomowe miał rok 1959, w którym obydwaj prezydium podpisały porozumienie o planowej współpracy i kontaktach przygranicznych, określając tematykę spotkań, ich częstotliwość oraz ilość osób biorących w nich udział. Tak więc, wzajemna współpraca otrzymała w tym roku oprawę formalno-prawną. Porozumienia te zawierane corocznie (z wyjątkiem 1965 roku), precyzowały równocześnie cele, jakie współpraca ta powinna osiągać.

„Wymiana doświadczeń ma na celu — czytamy w tekście jednego z porozumień — zapoznanie się z metodami i formami pracy w zakresie kierowania działalnością gospodarczą i społeczno-kulturalną przez rady narodowe, badanie możliwości dalszego rozszerzenia współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej. Działalność ta winna służyć umacnianiu i pogłębianiu przyjaznych oraz dobrosąsiedzkich kontaktów między mieszkańcami obu województw”.

Dla nadania odpowiedniej rangi kontaktom, porozumienia określały, że „delegacjom przewodniczyć będą członkowie prezydium, względnie kierownicy wydziałów lub ich zastępcy”.

W oparciu o te zasady, z równoczesnym powołaniem się na dokumenty partyjno-rządowe, traktujące o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej, porozumienia były zawierane corocznie, przy udziale obydwu prezydium.

Uogólniając tę współpracę na przestrzeni kilkunastu lat można stwierdzić, że podlegała ona rozwojowi w szeregu dziedzin i aktualnie obejmuje większość działów, wchodzących w zakres działania zainteresowanych rad narodowych. Dotyczy ona gospodarki komunalnej i wodnej, handlu, oświaty, planowania gospodarczego, budownictwa, urbanistyki i architektury, rolnictwa, przemysłu terenowego, działalności administracji oraz turystyki. Ponadto w ramach współpracy miała miejsce dwustronna wymiana ekip sportowych oraz amatorskich zespołów artystycznych.

Najwcześniej pomiędzy prezydiami miały miejsce kontakty gospodarcze.

Wstępne rozmowy na temat możliwości dostawy wody z Bad-Muskau (okręg Cottbus) do Łęknicy rozpoczęte zostały w 1955 r., a już w następnym roku próbnie przepompowywano wodę na stronę polską. Z powodu poważnego zniszczenia rurociągu przesyłowego, postanowiono wybudować nowy rurociąg na moście granicznym w Łęknicy. Budowę tę, jak również urządzeń tłocznych, zakończono w 1957 r i od tego czasu Łęknica otrzymuje wodę ze strony niemieckiej.

Potrzeba zaopatrzenia Łęknicy w wodę wynikała z poważnego obniżenia się lustra wody w studniach publicznych z powodu zwiększenia eksploatacji węgla brunatnego.

We wszystkich pracach, szczególnie przy inwentaryzacji ulicznej sieci wodociągowej, konkretnej i wydatnej pomocy udzielali towarzysze z wodociągów miejskich w Bad-Muskau. Współpraca ta nacechowana była dużym zrozumieniem naszych potrzeb, jak i bardzo przyjacielskimi stosunkami.

W tym samym czasie przebiegały rozmowy z Radą Okręgu w Cottbus na temat dostaw gazu z Wilhelm-Pieck-Stadt-Guben do Gubina. W wielu spotkaniach, które odbywały się na przełomie lat 1955—1956, ustalono zasady wzajemnej współpracy w tym zakresie. Strona niemiecka przyjęła na siebie zobowiązanie dostaw gazu w ilościach zaspokajających ówczesne i perspektywiczne potrzeby Gubina, wyrażając jednocześnie zgodę na wybudowanie rurociągu dosyłowego z gazowni do mostu oraz urządzeń pomiarowo-kontrolnych. Z naszej strony wybudowano rurociąg przez Nysę oraz uruchomiono miejską sieć gazową, podłączając instalacje do domów mieszkalnych. W wielu pracach ze znaczną pomocą przychodzili towarzysze niemieccy, przekazując nam równocześnie inwentaryzację ulicznej sieci gazowej i wskazywali miejsca przebiegu rurociągu. Mieszkańcy miasta Gubina dzięki tej szerokiej współpracy i wzajemnego zrozumienia przedsięwzięć, już w 1957 roku zostali zaopatrzeni w gaz.

Podobne przedsięwzięcia podejmowane były również z Radą Okręgu Frankfurt n. Odrą w sprawie zaopatrzenia w gaz miasta Słubic. Skoordynowanie wzajemnego programu prac, pozwoliło na rozpoczęcie odbioru gazu w przeddzień Święta Lipcowego w 1960 roku.

Na wniosek strony niemieckiej i w oparciu o porozumienie przedstawicieli urzędów gospodarki wodnej obu województw, w 1962 roku uzgodniono dostawę wody z Kostrzyna do miasteczka Kietz i okolicznych miejscowości. Ustalony program prac przewidywał zbudowanie nowego rurociągu wodnego ze strony polskiej o długości 2 km oraz zainstalowanie niezbędnych urządzeń pomiarowo-kontrolnych. Prace te zostały wykonane bardzo szybko i już w dniu 8 grudnia 1962 roku rozpoczęto dostawę wody dla miejscowości Kietz.

We wszystkich tych dziedzinach gospodarki komunalnej istnieje do dzisiaj bliska współpraca i dobre, wzajemne rozumienie potrzeb. Prowadzone są nadal rozmowy na temat zwiększenia dostaw gazu i wody po roku 1970.

Wieloletnia współpraca rozwija się również między Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, a radami okręgów Frankfurt nad Odrą i Cottbus, w dziedzinie wykorzystania wód na rzekach Nysie Łużyckiej i Odrze.

Gospodarka wodna jest niewątpliwie jedną z najstarszych dziedzin współpracy sąsiedzkiej, polegającej na podejmowaniu wspólnych działań przeciwpowodziowych oraz badań w zakresie czystości wód granicznych na odcinku naszego województwa oraz okręgów Cottbus i Frankfurt nad Odrą. Początki współpracy datują się od 1952 roku. W tej fazie współpracę rozwijał Instytut Gospodarki Komunalnej w Poznaniu, a przedstawiciele organów gospodarki wodnej naszego województwa uczestniczyli w tej działalności.

Pierwsze porozumienie pomiędzy Wojewódzkim Komitetem Przeciwpowodziowym Prezydium WRN w Zielonej Górze i Okręgowym Komitetem Przeciwpowodziowym we Frankfurcie nad Odrą w sprawie współpracy na odcinku zabezpieczenia przeciwpowodziowego na rzekach Odrze i Nysie, podpisane zostało dnia 27 lutego 1959 roku.

Umowa podkreślała, że z powodu braku odpowiedniej koordynacji w walce z powodzią pomiędzy służbami wodnymi obu stron, wynikają duże szkody powodziowe.

Dla przeciwdziałania tym niekorzystnym zjawiskom ustalono:

— wspólne kontrole wałów ochronnych wzdłuż rzek Odry i Nysy Łużyckiej, obustronną sygnalizację powodziową oraz podejmowanie wspólnych akcji w przypadku zagrożenia powodziowego.

Realizację zadań omawiano na szeregu wspólnych spotkaniach, gdzie również wiele miejsca poświęcono doskonaleniu technicznej walki z powodzią.

W ramach dalszych kontaktów przygranicznych podobną współpracę rozwinięto z okręgiem Cottbus, gdzie obecnie znajduje się dyrekcja Gospodarki Wodnej, zarządzająca pracami na rzekach Odrze, Nysie Łużyciej i Sprewie. Dodać tutaj należy, że kontakty te w sprawie współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na rzekach granicznych, rozwijają się w województwach szczecińskim i wrocławskim.

Obok spraw przeciwpowodziowych rozwinięty został znacznie w tych latach zakres współpracy, polegającej na uzgadnianiu nowych budowli wodnych, zmieniających linię brzegu, bądź zmianę poziomu wód, robót renowacyjnych na wałach przeciwpowodziowych, normalizacji dna rzek Nysy i Odry oraz budowy nowych mostów.

Od 1966 roku prowadzona jest ścisła współpraca na odcinku badania czystości wód granicznych. Z tytułu tej działalności pobiera się wzajemnie próby fizyko-chemiczne z rzek granicznych w ustalonych punktach, położonych wzdłuż granicy naszego województwa. Rezultatem tych prac jest ustalenie stopnia zanieczyszczenia wód, a wyniki badań publikowane są w komunikatach wymienianych wzajemnie.

Podobnie jak w innych dziedzinach, ustalone wspólne plany pracy, realizowane są w całości i w określonych terminach, a wszystkie kontakty przebiegają w atmosferze obopólnego zrozumienia i życzliwości.

Bardzo charakterystycznym przykładem sąsiedzkiej współpracy jest wymiana towarowa, między województwem zielonogórskim i okręgiem Frankfurt nad Odrą. Doraźna wymiana nadwyżek towarowych datuje się od 1954 roku. Pierwsze porozumienie o zasadach wymiany towarowej zostało podpisane dnia 21 marca 1959 roku.

Kierując się dążeniami do umocnienia dobrosąsiedzkich stosunków oraz lepszego zaopatrzenia ludności nadgranicznych województw, obie strony zobowiązały się do wymiany na początku każdego roku list towarowych, stanowiących ofertę do przyszłych transakcji. Przyjęto zasadę, że wymiana będzie bezdewizowa, przy założeniu bilansowania się wartości wymienianych towarów. W ciągu kilku lat wymiany (do 1964 roku), województwo nasze eksportowało zwłaszcza produkty żywnościowe, a w zamian za te towary otrzymaliśmy z okręgu Frankfurt nad Odrą — maszyny do szycia i pisania, akordeony i inne wyroby przemysłowe.

W 1965 roku prezydium uzgodniły szeroki program obustronnej wymiany towarowej, który jednakże nie został zrealizowany. Główna przyczyna tkwiła w tym, że złożona procedura formalno-prawna nie pozwalała na podejmowa-

nie operatywnych decyzji handlowych. Rezultatem dalszej współpracy handlowców było uruchomienie restauracji we Frankfurcie nad Odrą, z polską obsługą i naszym zaopatrzeniem. „Polonia”, bo tak nazywa się otwarta placówka, rozwija swoją działalność od 1 stycznia 1969 roku. Coraz częstsze kontakty utrzymuje Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” ze spółdzielcami Konsumgenossenschaftsverband we Frankfurcie nad Odrą. Znajdują one wyraz w stałej wymianie delegacji na wojewódzkie zjazdy delegatów WZGS i Konsum, obustronnym zwiedzaniu placówek spółdzielczych, jak i uczestnictwie delegacji działaczy na targach poznańskich i lipskich. Instytucje te partycypowały w zasadniczy sposób w wymianie handlowej, określonej przez Prezydium WRN w Zielonej Górze i Radę Okręgu we Frankfurcie nad Odrą.

Koncepcja szerszej współpracy gospodarczej pomiędzy województwem zielonogórskim, a sąsiednimi regionami zarysowana została w 1965 roku. Zrodziła się ona na tle programu aktywizacji przygranicznych powiatów województwa zielonogórskiego. Z drugiej zaś strony władze partyjne i administracyjne z okręgów Frankfurt nad Odrą i Cottbus, zgłaszały propozycje zatrudnienia mieszkańców nadgranicznych miast Ziemi Lubuskiej, w zakładach przemysłowych w Guben, Eisenhüttenstadt i we Frankfurcie nad Odrą.

Z wielu propozycji wysunięta została inicjatywa kooperacji przemysłowej, która polegać miała na wykorzystaniu przez Niemiecką Republikę Demokratyczną ewentualnych wolnych mocy lub powierzchni produkcyjnych oraz nadwyżek kobiecej siły roboczej występujących na obszarach przygranicznych województwa zielonogórskiego.

Zagadnienia te były również dyskutowane na szczeblu centralnym z udziałem przedstawicieli zainteresowanych województw. Strona niemiecka w ramach tej kooperacji miała dostarczyć maszyny i urządzenia, dokumentację i surowiec, a produkcja według nadesłanych wzorów i zamówień, byłaby przeznaczona dla NRD.

Z szeroko zakrojonej współpracy przemysłowej, w oparciu o zasadę kooperacji, uruchomiony został zakład w Babimoście, zatrudniający 120 osób — głównie kobiety. Inne propozycje nie zostały zrealizowane. Na tym tle jeszcze w 1966 roku i w następnych latach podjęto porozumienia o zatrudnieniu kobiet polskich w Kombinacie Włókien Sztucznych w Guben oraz w Fabryce Półprzewodników we Frankfurcie nad Odrą. Aktualnie w zakładach po stronie niemieckiej pracuje 1100 kobiet, dojeżdżających z terenów powiatów: krośnieńskiego, lubuskiego i ślubickiego.

Biorąc pod uwagę stale wzrastający zakres budownictwa w naszym województwie oraz doświadczenia w budownictwie przemysłowym i mieszkaniowym naszych sąsiadów, rozpatrywano szeroką współpracę również w tej dziedzinie. W grę tu wchodziły takie formy współpracy, jak: wymiana brygad roboczych, wymiana dokumentacji techniczno-kosztorysowej i wymiana towarowa niektórych materiałów budowlanych.

Najszerzej podjęto dotąd wymianę doświadczeń, prowadzonych przez kadre inżynierjno-techniczną budownictwa obu stron.

Zainteresowania fachowców w toku wieloletniej współpracy skupiają się na takich problemach jak: metody budownictwa mieszkaniowego systemem uprzemysłowionym, sposób fabrykowania i montażu instalacji sanitarnej, wodno-kanalizacyjnej, gazowej zarówno w budownictwie mieszkaniowym, jak i użyteczności publicznej tj. w szkołach, żłobkach, przedszkolach i ośrodkach zdrowia.

Nie mniejszą rangę w wymianie doświadczeń znajdują takie sprawy, jak: planowanie przestrzenne w zagospodarowaniu miast oraz metody uprzemysłowionego budownictwa wiejskiego.

Wielokierunkowa współpraca i wymiana doświadczeń jest również prowadzona w rolnictwie. Służba ochrony roślin wymieniała doświadczenia w zakresie organizacji ochrony roślin, prognozowania i sygnalizowania o pojawieniu się chorób i szkodników, metody i techniki wykonywania zabiegów w walce z chwastami na polach uprawnych.

Delegacje lekarzy weterynarii rozwijały współpracę na odcinku zwalczania chorób u zwierząt (pryszczycy, gza bydłęcego, gruźlicy), chorób drobiu oraz pszczoł. W wypadku pojawienia się epidemii u zwierząt, wymieniano ekipy lekarzy weterynarii, a ponadto dostarczano medykamenty. Ważną pozycję w wymianie doświadczeń zajmowały również metody hodowli bydła i trzody chlewnej, budownictwa inwentarskiego, sposobu uprawy i nawożenia zwłaszcza gleb lekkich, które głównie występują w obszarach obu województw.

Nie mniejsze znaczenie w praktycznej działalności fachowej służby rolnej miało obustronne zapoznanie się z organizacją wymiany zbóż kwalifikowanych, jak i ziemniaków-sadzeniaków.

Ekonomiczna współpraca znajdowała również wyraz w innych działach gospodarczych i socjalnych. Chodzi tutaj o częste kontakty służb drogowych i państwowej komunikacji samochodowej, pracowników służby zdrowia, działaczy sportowych i turystyki oraz w innych działach administracji państwowej.

Trzeba podkreślić, że mimo różnic w strukturze i zakresie działania organów administracji państwowej, jakie występują w obu województwach, współpraca ta jest pożyteczna dla obydwóch stron, gdyż cele budownictwa socjalistycznego stanowią zawsze płaszczyznę zrozumienia się, a to wpływa na aktywną działalność, zmierzającą do umacniania przyjaźni i dobrosąsiedzkich stosunków.

Artykuł został przygotowany w oparciu o dokumentację źródłową. Wykorzystano akta Archiwum Komitetu Wojewódzkiego, obejmujące lata 1959—1968.

Plany, porozumienia, umowy, informacje, protokoły i sprawozdania dotyczące współpracy pomiędzy województwem zielonogórskim a Okręgiem Frankfurt nad Odrą i Cottbus znajdują się w kilku teczkach. Niektóre cenne materiały z ostatnich trzech lat przechowywane są w Wydziale Propagandy, Oświaty i Kultury.

Drugie podstawowe źródło czerpania materiału stanowiła dokumentacja zgromadzona w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, a zwłaszcza akta znajdujące się w Wydziale Organizacyjno-Prawnym, Zrzeszeniu Gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej, Wydziale Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego. Obok takich dokumentów, jak plany współpracy, umowy, protokoły, sprawozdania — dużą wartość posiadały sprawozdania półroczne i roczne z kontaktów przygranicznych, przesyłane przez Prezydium WRN do Urzędu Rady Ministrów.

Nadto korzystano z materiałów Wojewódzkiej Komisji Związków Zawodowych i Wojewódzkiego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Zielonej Górze.

Wiele informacji, dotyczących początków współpracy, zebrano z bezpośrednich rozmów. Szczególnie cenne były relacje Henryka Zawackiego, mgra Zbigniewa Krzyżaniaka i Wacława Waluka, którzy przez wiele lat czynnie uczestniczyli w przygranicznej współpracy.